

فصلنامه علمی تخصصی فقه و حقوق معاصر

سال هفتم، شماره هفدهم، پاییز ۱۴۰۰، ص ۵-۲۲

بررسی جرایم مجرمین یقه سفیدها در حقوق ایران و اسناد بین المللی^۱

حمید قیاسی فر^۲

چکیده

جرم یقه سفید در اشارات حقوقی و قانونی دلالت بر سوءاستفاده افراد بلندپایه از موقعیت و مقام خود است که بیشتر با جرایم مالی همراه است. این نظریه نخستین بار در مبحث جرم شناسی توسط جرم شناس آمریکایی ادوین ساترلند در دهه ۵۰ میلادی مطرح شد. بر اساس تفکرات وی جرم های یقه سفید بیانگر فعالیت های غیرقانونی است که از اشخاص سرشناس و درخور احترام صوری و طبقه بالاتر جامعه سر می زند. شغل و موقعیت اجتماعی و اشرافی این دسته از جنایتکاران ایجاب می کند که مانند طبقه ممتاز جامعه بهترین و گرانبهارترین لباس با یقه سفید بر تن پوشند و صورت ظاهرشان موجب شود تا مردم به آنها گمان بد نبرند و چپاول و غارتگری را دون شان انگارند. یقه سفیدها علاوه بر زیانهای اقتصادی، پیامدهای دیگری از جمله تضعیف اعتماد اجتماعی و فرسایش امنیت ملی همراه دارد که به مراتب زیانبارترند. در بسیاری از جوامع فساد سیاسی و اقتصادی ناشی از جرایم یقه سفیدها مانعی بزرگ برای توسعه پایدار محسوب می شود. بنابراین ما در این پژوهش برآنیم تا به روش توصیفی-تحلیلی به بررسی جرایم مجرمین یقه سفیدها در حقوق ایران و اسناد بین المللی بپردازیم.

کلیدواژگان: جرایم یقه سفیدها، جرایم اقتصادی، فساد

^۱ - تاریخ دریافت: ۱۴۰۰/۷/۲۰ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۰/۰۹/۵

^۲ . دانشجوی دکتری تخصصی حقوق تجارت - سرمایه گذاری خارجی. gheiasifar.lawyer@gmail.com

۱- مقدمه

اصطلاح «جرایم یقه سفیدها»، را نخستین بار جرم شناس آمریکایی، ادوین ساترلند، مطرح کرد که به سرعت به یکی از اصطلاحات پرکاربرد در ادبیات سیاسی و اقتصادی تبدیل شد. (Howard, ۲۰۱۸: ۲۳) مهمترین علل فساد و جرایم یقه سفیدها به تصدی‌های دولت در اقتصاد مربوط می‌شود و ناشی از محدودیت‌های تجاری، یارانه‌های صنعتی، کنترل قیمت‌ها، نرخ‌های چندگانه ارزی، دستمزدهای پایین در خدمات دولتی و ذخایر منابع طبیعی مانند نفت است. مفسد و جرایم یقه سفیدان گرچه در حوزه خاکستری جامعه قرار دارد، در مطالعات سیاسی و امنیتی به شکل فزاینده‌ای گسترش یافته است. (Braithwaite, ۲۰۱۸: ۷۹) این موضوع به خصوص در کشورهایی که اقتصاد رانتی دارند، ابعاد و مظاهر آشکارتری دارد. بررسی‌های شاپیرو و دیگران نشان می‌دهد. مفسد و جرایم یقه سفیدان که از یک سو ناشی از تهدیدهای عوامل و عناصر خارجی و از سوی دیگر ناشی از ناکارآمدی مدیریت اقتصاد داخلی است، اغلب به بروز فقر، محرومیت، عقب‌ماندگی و نارضایتی عمومی منجر می‌شود. سازمان‌های بین‌المللی، فساد سیاسی و مالی را به عنوان یکی از مهم‌ترین نگرانی‌های مدیریت دولتی و مانعی بزرگ برای توسعه پایدار قلمداد کرده‌اند. هر چه بر میزان فساد اقتصادی و سیاسی در جوامع در حال توسعه افزوده شود، امنیت ملی بیشتر در معرض تهدید قرار می‌گیرد (لطفیان، ۱۳۹۶: ۶۳). فساد سیاسی و اقتصادی ناشی از جرایم یقه سفیدها از بزرگ‌ترین موانع توسعه پایدار در کشورهای در حال توسعه است. در بیست سال گذشته، سیاست‌های اقتصادی گسترده‌ای نظیر تشویق تجارت بین‌المللی، خصوصی‌سازی کارخانه‌ها، صنایع و شرکت‌های دولتی و سرمایه‌گذاری در بخش‌های عمومی مانند آموزش و پرورش توسط بسیاری از کشورهای در حال توسعه اتخاذ شدند، اما بر خلاف انتظار، رشد سریعی حاصل نشد و درآمدهای ملی آنها کاهش چشم‌گیری نشان داد. علت اصلی این مسئله، یعنی شکست برنامه‌های اصلاحات از جمله خصوصی‌سازی، فساد گسترده یقه سفیدها در این کشورها بود. (Shapiro, ۲۰۱۶: ۳۹)

مصادیق فساد یقه سفیدها فعالیت‌ها و اقداماتی از جمله رشوه، تقلب، پرداخت‌های غیرقانونی، خرید آرا، کمک غیرقانونی به تبلیغات نامزدهای انتخاباتی، سوءاستفاده از قدرت و عهدشکنی، اختلاس و حیف و میل وجوه دولتی را شامل می‌شود. قوانین جزایی بیشتر کشورها مجازات‌هایی برای این موارد در نظر گرفته‌اند. بیشترین تأثیر فساد بر افراد فقیر و ضعیف جامعه است؛ زیرا برداشت غیرقانونی از وجوه دولتی یا منابع اقتصادی باعث می‌شود که منابع ملی به بخش‌های عمومی مانند بهداشت، آموزش و پرورش، حمل و نقل عمومی، خدمات پلیس و نیروی انتظامی اختصاص پیدا نکند. هم‌چنین، فساد به کاهش سرمایه‌گذاری و حتی فرار سرمایه از کشور منجر می‌شود.

این مسئله خود به مشکلات تخریب کننده توانمندی توسعه ملی و جهانی مانند رعایت نکردن حقوق بشر، نابرابری- های اقتصادی اجتماعی، فعالیت های غیرمردمی ناشی از تقلب، دزدی و سوءاستفاده مالی منتهی می شود. (Nduku and Tenamwenye, ۲۰۱۸:۲۸)

۲-پیشینه پژوهش

موضوع جرایم یقه سفیدها در متون مختلف به شکل های متنوعی مورد بررسی قرار گرفته و اغلب از آن با عنوان جرایم اقتصادی یا مالی یاد شده است و آن را مترادف فساد دانسته اند. در اینجا به تعدادی از شاخص ترین آثار داخلی و خارجی اشاره می کنیم.

محمد قوچانی (۱۳۹۶) در کتاب خود با عنوان "جرایم یقه سفیدها" نتیجه می گیرد که تلقی ما از جرم یقه سفیدها برساخته اجتماع است و این گونه تصور می شود که جرم یقه سفیدها بیشتر مالی است؛ در حالی که در بسیاری از موارد خشونت در جرایم آنها دیده می شود. از طرف دیگر، الگوی جرایم یقه سفیدها در مقایسه با الگوی بزه دیدگی جرایم سنتی متفاوت است و الگو و نوع بزه دیدگی در جرایم یقه سفیدها براساس جنسیت، سن و طبقه اجتماعی تفاوت دارد. وی هم چنین نتیجه می گیرد ابعاد اجتماعی جرایم یقه سفیدها بسیار فراتر از ابعاد اقتصادی آنهاست.

پل هیوود (۱۳۹۱) در کتاب فساد سیاسی در زمینه جرایم یقه سفیدان می نویسد از نیمه اول قرن بیستم که مجرمان یقه سفید توسط ادوین ساترلند مطرح شدند، جرایم علیه اموال یا جرایم با انگیزه مالی دیگر به شکل گذشته، جرم فقرا نبود، بلکه جرم صاحب منصبان طبقات متوسط و بالا بود. هیوود می گوید جرم یقه سفیدها غالباً محصول دنیای جدید ارتباطات و اطلاعات است. در جرایم مالی، سارق یا محکوم از قباحت عمل و سرزنش عمومی رنج می برد، اما در جرایم اقتصادی، یقه سفیدها به زرنگی و مهارت خود و پیچیدگی کاری که انجام داده اند، افتخار می کنند. ضمناً دیگران هم ممکن است قبح عمل آنان را به اندازه کافی درک نکنند.

کین پیسی (۲۰۱۶) در کتاب انتخاب عقلانی و جلوگیری از جرم موقعیتی در زمینه عوامل مؤثر بر جرایم یقه سفیدان می گوید هرچه فعالیت های اقتصادی در یک جامعه بیشتر و متنوع تر باشد، زمینه های کسب سود و در عین حال ارتکاب جرم نیز بیشتر می شود. بنابراین دلایل ارتکاب جرم عبارت اند از: استفاده ناخواسته قدرت های بزرگ از شرکت ها و صاحبان سرمایه (در واقع نیاز قدرت های بزرگ به پول توسط محیط اقتصادی بزرگ تأمین می شود)؛ به علت ارتباط فعالان اقتصادی با حاکمیت، با جرایم آنها با اغماض برخورد می شود؛ محیط اقتصادی محیطی شفاف نیست؛ در نتیجه فعالیت آنها تحریک برانگیز نیست و تقبیح عمومی را به دنبال ندارد؛ رسیدگی به این جرایم نیز به اهل فن واگذار می شود که این امر سبب تضعیف نمود بیرونی کنترل جرایم می گردد.

۳- مفهوم جرم یقه سفید

مجرم یقه سفید به فردی اطلاق می شود که با سوء استفاده از موقعیت شغلی قانونی خود، با ارتکاب اعمال غیرخشن به ظاهر قانونی، منافع غیرقانونی به دست می آورد. این افراد از پست های عمومی خود سوء استفاده کرده به نفع خود از اموال و امکانات عمومی بهره برداری می کنند. از نظر حقوق کیفری به موجب اصل قانونی بودن جرایم و مجازات ها، فقط آن دسته از اعمال یقه سفیدها قابل تعقیب کیفری است که از قبل به موجب قانون جرم شناخته شده باشد. (مانند کلاهبرداری، اختلاس ...). مجرمین یقه سفید به اعمال خشن و سنگین دست نمی زنند و در ظاهر چهره و موقعیت اجتماعی موجه دارند. لذا از طرفی شناسایی آنان با مشکل مواجه می شود از سوی دیگر تعقیب کیفری آن به نتیجه مطلوب نمی رسد.

اصطلاح «جرم یقه سفید» اساساً یک اصطلاح جرم شناسی است که نخستین بار توسط ادوین ساترلند^۳ در ۱۹۳۹ به کار رفت. وی این اصطلاح را به عنوان «جرم ارتكابی توسط شخصی قابل احترام و دارای موقعیت اجتماعی بالا با استفاده از وضعیت شغلی خود» تعریف کرد. (Sutherland, ۱۹۸۳: ۷) هرچند در دایره شمول جرایم یقه سفید اختلاف نظرهایی وجود دارد، لیکن امروزه این اصطلاح در مورد تمام جرایم غیرخشنی که در مبادلات بازرگانی برای منافع اقتصادی ارتکاب یابند، به کار می رود. نظر به اینکه مرتکبین این گونه جرایم افراد صاحب نفوذ و موجه نمایی هستند که با یک سلسله عملیات پیچیده سعی در مخفی کردن فعالیت های مجرمانه خود می کنند، لذا تعقیب این جرایم در بیشتر موارد به راحتی میسر نمی شود یا به نتیجه مورد انتظار نمی رسد.

وزارت دادگستری ایالات متحده تعریف ذیل را برای «جرم یقه سفیدی» پیشنهاد کرده است: «جرم غیرخشنی که با اهداف مالی و به صورت فریبکارانه توسط اشخاصی با موقعیت شغلی کلیدی، حرفه ای یا نیمه حرفه ای ارتکاب می یابد که این افراد از مهارت ها و فرصت های شغلی خود استفاده می کنند. همچنین این عنوان شامل جرایم غیرخشن با اهداف مالی و با استفاده از فریب می شود که توسط هر شخص دارای اطلاعات فنی و حرفه ای در مسایل کاری و حکومتی صرف نظر از موقعیت شغلی مرتکب، انجام شود. (Green, ۲۰۰۴: ۱۲)

سوالی که مطرح می شود اینکه آیا جرم یقه سفید فقط در مورد «جرایم» مطرح می شود یا شامل کژروی های اجتماعی نیز می شود. از نظر حقوق کیفری، «جرم» مفهومی خاص و روشن دارد و واژه جرم فقط در صورتی کاربرد دارد که قانون گذار عملی را جرم دانسته و برای مرتکب آن ضمانت اجرایی کیفری پیش بینی کرده باشد. با وجود این بیشتر جامعه شناس ها و جرم شناس ها دایره شمول این واژه را وسیع تر ترسیم می کنند. ساترلند هنگامی که از این واژه استفاده کرد، به مواردی همچون ایجاد انحصار در تجارت، برچسب های خلاف واقع

۳. Edvin Sutherland

روی مواد غذایی، به کارگیری نیروی کار به صورت غیرعادلانه و نظایر آن توجه داشت که یا ضمانت اجرایی کیفری نداشتند و یا عملاً تحت تعقیب کیفری قرار نمی گرفتند. (Green, ۲۰۰۴: ۱۰۵) بنابراین، در تحلیل جرایم یقه سفید باید علاوه بر مفهوم «جرم» در حقوق کیفری، به مفهوم جرم در جرم شناسی که شامل هرگونه کژروی و نقض هنجارهای اساسی جامعه است، توجه داشت. برخی مصادیق جرایم یقه سفید در قوانین جزایی ایران جرم انگاری شده اند. لیکن نباید دنبال عنوان «جرم یقه سفید» در قوانین جزایی گشت؛ چون صبغه جرم شناسی این واژه بر جنبه جزایی آن برتری دارد.

۴- ویژگی‌های مجرمین یقه سفید

در بررسی ویژگی جرایم یقه سفیدی، وجه تمایز اصلی ویژگی «مرتکبان» این جرایم است نه خود «جرایم»؛ یعنی موقعیت بالای اجتماعی و اقتصادی، آنها را از سایر مجرمین متمایز می کند. برخی تلاش کرده اند با ارائه تعریفی متفاوت، ویژگی های این جرایم را صرف نظر از مرتکبین مشخص نمایند: «یک عمل یا پاره ای از اعمال غیرقانونی که با توسل به حيله و مخفی کاری و بدون استفاده از زور فیزیکی برای تحصیل پول یا مال یا مزایای شغلی ارتکاب می یابند». پلیس آمریکا FBI نیز تعریفی مشابه بدست داده است: «آن دسته از اعمال غیرقانونی که با فریب، مخفی کاری یا سوء استفاده از اعتماد از سایر جرایم متمایز می گردند و به استفاده از زور فیزیکی یا خشونت یا تهدید به آن، متکی نیستند. افراد و سازمانها به منظور تحصیل پول، مال یا خدمات یا برای اجتناب از پرداخت پول یا از دست دادن پول یا خدمات یا برای تضمین نفع شخصی یا شغلی مرتکب آن می شوند. (FBI, ۱۹۸۹: ۳)

تردیدی نیست که مخفی کاری یکی از ویژگی های مهم جرایم یقه سفیدی است؛ بدین معنی که مرتکبین، فعالیت های غیرقانونی خود را علنی نمی کنند بلکه سعی می کنند ظاهر قانونی و موجه به فعالیت های خود بدهند. برخلاف فعالیت های تروریستی که در صدد جلب توجه و ایجاد وحشت در جامعه هستند، مجرمین یقه سفید با ناشناخته ماندن فعالیت های غیرقانونی خود، بهتر می توانند رشد کنند. لازمه مخفیانه بودن عملیات، حداقل توسل به زور فیزیکی است؛ از این رو این اشخاص به جز در موارد خیلی استثنایی و ضروری، متوسل به خشونت نمی شوند. فریب و حيله و همچنین تزویر و ظاهرسازی نیز در بطن رفتار آنان نهفته است و جزئی از مخفی کاری تلقی می شود. نهایتاً جرایم یقه سفیدی با هدف نهایی کسب ثروت یا مزایای شغلی بیشتر به طرق غیرقانونی ارتکاب می یابند. بزهکاران یقه سفید که در برابر بزهکاران یقه آبی و یقه چرکین^۴ قرار گرفته اند، از نظر سیاسی، اقتصادی یا اجتماعی، صاحب نفوذ و اقتدار زیاد هستند و به اعتبار وضع آراسته ظاهری که اغلب به شکل کت و

۴. Blue – collar Criminals

شلوار تیره، پیراهن سفید و کراوات متناسب است، از گروه اخیر قابل تشخیص هستند. جرایم یقه سفید برخلاف جرایم خیابانی و سنتی، بدون استفاده از خشونت یا نیروی عضلانی صورت می پذیرند. (موسوی مجاب، ۱۳۸۳: ۶۷-۸). مجرمین یقه سفید به خاطر نیازهای روزمره مرتکب جرم نمی شوند؛ بلکه به جهت زیاده خواهی و افزون طلبی مرتکب جرم می شوند.

به خاطر ظاهر موجه و فریبنده مجرمین یقه سفید، مجازات آنان نیز با تضاد مواجه می شود. زیرا در مجازات مجرمین یقه سفید با جرایم شدید و وخیم از حیث آثار اقتصادی و اجتماعی و مجرمین خوب و موجه‌نما روبه‌رو هستیم. (Freiberg, ۲۰۰۰: ۷)

۵- مهمترین مصادیق فساد و جرایم اقتصادی یقه سفیدها

مصادیق و عناوین جرایم اقتصادی در متون حقوقی بسیار نادر و انگشت شمار است؛ زیرا در این معنا جرم اقتصادی تنها شامل مواردی می‌شود که قانو نگذار برای آن مجازات تعیین کرده است؛ ولی در عرف اجتماعی عناوین و مصادیق مفساد و جرایم یقه سفیدها شامل موارد متعددی است که در ادامه به برخی از آنها اشاره خواهیم کرد.

ریس و بیدرمن معتقدند هرگاه یک کارگزار، قانون را به نفع شخصی خود و با قربانی کردن منافع حاصل از یک اصل حقوقی نقض کند، فساد رخ داده است. (Reiss and Biderman, ۲۰۱۷: ۱۲۹) برخی از مهمترین مفساد و جرایم اقتصادی عبارتند از:

- دریافت تسهیلات غیرمجاز بانکی؛
- عدم ایفای تعهدات پس از دریافت تسهیلات بانکی؛
- تبانی و اهمال در نظارت بر اعطای تسهیلات بانکی و کنترل بر عدم انحراف آنها؛
- پولشویی؛
- رشا و ارتشاء؛
- اختلاس (به‌ویژه نزد مدیران ارشد دستگاه دیوان سالاری و دیوان سالاران)؛
- دخالت در معاملات دولتی و مناقصه‌ها و مزایده‌ها؛
- تبانی و تقلب در پرداخت حقوق و عوارض گمرکی؛
- دریافت پورسانت در معاملات دولتی؛
- فرار مالیاتی؛

- عدم دریافت مالیات و سایر حقوق دولت از مؤدیان مالیاتی؛
- بهره برداری نامشروع از اطلاعات موجود در سیستم دولتی به نفع شخصی برای فعالیت‌های اقتصادی توسط کارکنان دولت؛
- تصرف غیرقانونی در اموال دولتی؛
- تقلب و تبانی در گشایش اعتبارات ارزی.

در ادبیات علوم اجتماعی مجموعه جرایم فوق را با عنوان جرایم یقه سفیدان می‌نامند. (حاجیان، ۱۳۹۴: ۴۹۴) زیرا اغلب این جرایم و مفسدات توسط صاحبان قدرت و قروت به واسطه رانت اطلاعاتی و داشتن روابط نزدیک با متولیان جریان اقتصاد و درآمدهای دولت صورت می‌گیرد. تجربیات قضات و مأموران پلیس مبارزه با جرایم اقتصادی در رسیدگی به پرونده‌های مفسدین اقتصادی حاکی از آن است که جرایم و مفسدات اقتصادی به تنهایی رخ نمی‌دهند و شکل‌گیری آنها مستلزم ارتکاب مجموعه‌ای از جرایم توسط مجرمان اقتصادی است. برای مثال اخذ تسهیلات غیرمجاز بانکی یا عدم ایفای تعهدات بانکی یا تصرف غیر قانونی در اموال دولتی یا تقلب در مزایده و مناقصه های دولتی و... که افراد حقیقی مرتکب می‌شوند مستلزم شکل‌گیری مفسدات دیگری مانند رشا، خیانت در امانت، تبانی، اهمال و... از سوی کارکنان دولتی است. پدیده رانت و رانت خواری که از آن به تبعیض در توزیع منابع، امکانات و فرصت‌های ویژه‌ای که دیگران در شرایط مساوی از آن برخوردار نیستند یاد شده است از مفسداتی هستند که در شکل‌گیری مفسدات و جرایم اقتصادی نقش مهمی دارند. (موسوی مجاب، ۱۳۹۷: ۹۵)

پول‌شویی یکی از مصادیق نسبتاً جدید جرایم اقتصادی است که در سال‌های اخیر اهمیت ویژه‌ای در عرصه بین‌المللی یافته است. در پروسه پول‌شویی عواید نامشروع به شکلی مرموز و پیچیده وارد روابط مشروع مالی و تجاری می‌شود، به تدریج چهره واقعی اقتصاد که مبتنی بر مشروعیت و قانون‌مداری است، کم‌رنگ می‌گردد و نه فقط آثار و نتایج جرم در این فرایند هضم می‌شود، بلکه عملاً قسمتی از اقتصاد به خدمت پول‌شویان و سازمان‌های بزهکار درمی‌آید و سود سرشاری عاید آنها می‌کند. (عالی‌پور، ۱۳۹۵: ۳۵۶)

۶- جرم‌انگاری و مجازات یقه سفیدها در نظام حقوقی ایران

اصل قانونی بودن جرایم و مجازات‌ها اقتضاء دارد که برای امکان تعقیب کیفری هر عملی، ابتدائاً آن عمل جرم‌انگاری شده باشد یعنی به‌طور مشخص در قوانین مصوب عمل مجرمانه و ارکان متشکله آن تعریف و مجازات آن مشخص شده باشد. در نظام حقوقی ایران -همچون بسیاری دیگر از کشورها- بیشتر مصادیق جرایم یقه سفیدی جرم‌انگاری شده است. قانون تشدید مجازات مرتکبین ارتشاء و اختلاس و کلاهبرداری، قانون نحوه اعمال تعزیرات حکومتی راجع به قاچاق کالا و ارز، قانون مجازات اخلاص‌گران در نظام اقتصادی کشور، قانون

مجازات اعمال نفوذ برخلاف حق و مقررات قانونی، قانون حفاظت و بهره‌برداری از جنگل‌ها و مراتع، قانون مواد خوردنی و آشامیدنی و آرایشی و بهداشتی، قانون تعزیرات حکومتی امور بهداشتی و بهداشتی درمانی، قانون ممنوعیت اخذ پورسانت در معاملات خارجی، قانون مجازات اسلامی و... هرکدام یک یا چند مورد از مصادیق جرایم یقه‌سفیدی را جرم‌انگاری کرده‌اند. با این وجود نوعی تشدد و پراکندگی در قوانین به چشم می‌خورد و در برخی موارد مجازات بعضی جرایم با توجه به آثار و عواقب آن و در مقایسه با موارد مشابه متناسب به نظر نمی‌رسد. بکاریا بیش از دو قرن پیش به ضرورت تناسب میان جرایم و مجازات‌ها تأکید کرده است: «مصلحت عمومی در این است که جرم نه تنها ارتکاب نیابد، بلکه هر قدر زیان بیشتر به جامعه وارد آورد، به ندرت اتفاق افتد. بنابراین، مواعی که مردمان را از ارتکاب جرم باز می‌دارد باید به همان اندازه که این جرایم مغایر با منفعت عموم است و شدیدتر به آن آسیب می‌رساند قوی باشد. از این رو، باید میان جرایم و مجازات‌ها تناسبی برقرار باشد». (بکاریا، ۱۳۸۰: ۹۲)

۷- اسناد بین‌المللی مبارزه با جرایم یقه سفیدها

- کنوانسیون سازمان کشورهای آمریکایی در ممنوعیت فساد مصوب ۲۹ مارس ۱۹۹۶

در مقدمه این کنوانسیون آمده است که دولت‌های عضو سازمان کشورهای آمریکایی متقاعد شده‌اند که فساد مشروعیت نهادهای عمومی را تحلیل می‌برد و به جامعه، نظم، اخلاق و عدالت ضربه می‌زند. بنابراین جهت توسعه پایدار می‌بایستی مبارزه با فساد مورد ملاحظه قرار بگیرد. با ملاحظه اینکه دموکراسی نمایندگی یک شرط اساسی در جهت ثبات، صلح و توسعه یک منطقه است، این دموکراسی ماهیتاً مستلزم مبارزه با هر نوعی از فساد در ارتباط با اجرای نقش‌های عمومی، به علاوه اثرات مربوط به فساد به خصوص در ارتباط با عملکردشان است. ماده دوم کنوانسیون در بیان اهداف این کنوانسیون مقرر می‌دارد که به منظور ترویج و تقویت توسعه بوسیله هر کشور، مکانیزم کشورهای عضو نیازمند پیشگیری، شناسایی، مجازات و ریشه‌کنی فساد می‌باشد.

همچنین به منظور ارتقاء، تسهیل و تنظیم همکاری میان کشورهای عضو می‌بایستی اثربخشی ابزارها و اقدامات به منظور جلوگیری، شناسایی، مجازات و ریشه‌کن کردن فساد در اجرای نقش‌های عمومی و اقدامات مربوط به فساد به خصوص در ارتباط با چنین عملکردی تضمین شود می‌داند. این کنوانسیون در ماده ۶ با عنوان «اقدامات مربوط به فساد» آورده است که این کنوانسیون در مورد اقدامات مربوط به فساد ذیل قابل اجرا می‌باشد.

الف- تقاضا یا پذیرش، مستقیم یا غیر مستقیم، کالایی دارای ارزش مالی یا سایر مزایا از قبیل هدیه، مساعدت، وعده منفعت توسط یک مقام حکومتی یا شخصی که متصدی یک وظیفه عمومی است، برای خودش یا فرد دیگر یا مؤسسه، در قبال هر اقدام یا ترک فعلی که در راستای کارکرد عمومی او باشد.

ب- پیشنهاد و اعطای مستقیم یا غیر مستقیم کالایی دارای ارزش مالی یا سایر مزایا از قبیل هدیه، مساعدت، وعده یا منفعت به یک مقام حکومتی یا شخصی که متصدی یک وظیفه عمومی است، برای خودش یا فرد دیگری یا یک مؤسسه، در قبال هر اقدام یا ترک فعلی که در راستای کارکرد عمومی او باشد.

ج- هر فعل یا ترک فعلی در جهت عدم انجام وظیفه توسط یک مقام حکومتی یا شخص شاغل به یک خدمت عمومی به منظور به دست آوردن غیر مشروع مزایا برای خود یا شخص دیگری.

د- استفاده متقلبانه و اختفای اموال ناشی از این اقدامات که به این ماده مربوط می شود.

ه- مداخله به عنوان مباشر، همکار، محرک، شریک یا معاون و یا به شیوه دیگر در اجرا یا شروع به اجرا یا هر همکاری و یا توطئه برای ارتکاب هر یک از اقداماتی که در این ماده آورده شده است.

این کنوانسیون همچنین با توافق دو جانبه میان دو یا بیشتر، از دولت های عضو در ارتباط با هر اقدام مربوط به فساد که در این ماده توصیف نشده، قابل اجرا می باشد.

ماده ۸ این کنوانسیون به جرم انگاری «رشوه فراملی» می پردازد و مطابق این کنوانسیون و دیگر اصول اساسی سیستم حقوقی هر کشور، بیان می کند هر یک از دولت های عضو می بایستی هر پیشنهاد یا پذیرش پیشنهاد، به صورت مستقیم یا غیر مستقیم، هر کالای دارای ارزش مالی یا مزیت دیگری از قبیل هدیه، مساعدت، وعده یا امتیاز، در ارتباط با هر داد و ستد اقتصادی یا تجاری در قبال هر فعل یا ترک فعل در اجرای وظایف عمومی مقامات رسمی توسط اتباعش، اشخاصی که اقامت دائم در آن سرزمین دارند، و شرکت هایی که در آنجا اقامت دارند به یک مقام حکومتی کشور دیگر، منع یا مجازات کند.

کشورهایی که این رشوه فراملی را جرم شمرده اند می بایستی اقدامات مربوط به فساد را در جهت اهداف این کنوانسیون مورد ملاحظه قرار دهند. هر یک از کشورهای عضو که رشوه فراملی را جرم به شمار نیاورده اند، می بایستی هر کمک یا همکاری را با مراعات جرم بودن این عمل، آنچنان که این کنوانسیون مطرح کرده است تدارک ببینند.

ماده ۹ این کنوانسیون به «ثروت های نامشروع» می پردازد و اذعان می دارد که مطابق این کنوانسیون و اصول اساسی سیستم حقوقی هر یک از کشورهای عضو، که تاکنون ابزارهای ضروری را در جهت جرم شمردن، افزایش قابل توجه دارایی مقامات رسمی، که این مقامات نمی توانند به صورت منطقی این افزایش درآمد را در راستای اجرای وظایفشان توجیه کنند، به این موضوع رهنمون می کند. و کشورهای عضو که دارایی نامشروع را جرم انگاری کرده اند، چنین جرمی می بایستی اقدامات فساد آمیز را در جهت اهداف این کنوانسیون در نظر بگیرد، و هر یک از کشورهای عضو که تاکنون دارا شدن نامشروع را جرم محسوب نکرده اند می بایستی هر کمک یا همکاری را با مراعات جرم بودن این عمل آنچنان که این کنوانسیون مطرح کرده تدارک نمایند.

- کنوانسیون حقوق مدنی درباره فساد مالی مصوب کمیته وزیران اتحادیه اروپا^۵

آنچه که در این کنوانسیون قابل توجه است، عنایت این کنوانسیون به تبعات ناشی از اقدامات فساد زا و خسارات وارده و همچنین این خسارت ها است، موضوعی که در بسیاری از کشورها مغفول مانده است.

نکات قابل توجه در این کنوانسیون عبارتند از:

الف- ماده ۲ این کنوانسیون به «تعریف فساد^۶» پرداخته به پیشنهاد این کنوانسیون فساد به معنای تقاضا، پیشنهاد، دادن یا پذیرفتن، مستقیم یا غیر مستقیم یک رشوه یا هر نوع امتیاز ناروا یا وعده پرداخت آن که اجرای صحیح هر وظیفه یا رفتار که دریافت کننده رشوه می بایستی انجام دهد را از حالت طبیعی خارج می کند که در مقابل آن امتیاز نا مشروع یا وعده ناپرداخت آن را دریافت کرده است.

ب- «جبران خسارت^۷» موضوع ماده ۳ این کنوانسیون است که بیان می دارد هر یک از اعضاء این کنوانسیون می بایستی در قانون داخلی خود شرایط را مقرر کند که اشخاصی که در نتیجه فساد متحمل خساراتی شده اند حق اقامه دعوا به منظور دریافت غرامت کامل چنین خسارتی را داشته باشد. چنین جبرانی خسارتی ممکن است شامل خسارت مادی، عدم النفع و خسارت غیر مالی باشد.

ج- مواد ۴ و ۵ به مسئولیت های کشورهای عضو برای جبران خسارت می پردازد. ماده ۵ اظهار می دارد که هر یک از کشورهای عضو می بایستی در حقوق داخلی خود شرایطی را برای اجرای شیوه های مناسب برای اشخاصی

^۵. Civil Law convention on corruption

^۶. definition of corruption

^۷. compensation for damage

که در نتیجه اقدامات مربوط به فساد مقامات حکومتی در اجرای وظایفشان متحمل خسارت شده اند که بتواند جبران خسارت را از دولت یا جایی که طرفشان دولت نیست از طرف غیر دولتی مطالبه کنند.

د- ماده ۸ کنوانسیون «اعتبار قراردادهای»^۸ متضمن فساد را مورد بررسی قرار می دهد. مطابق بند ۱ این ماده هر یک از کشورهای عضو می بایستی در قانون داخلی خود شرایط را مقرر سازد که هر قرارداد یا بندی از قرارداد در صورتی که متضمن فساد باشد، ملغی یا بی اعتبار شود. در بند ۲ این ماده آمده است هر یک از کشورهای عضو می بایستی در قانون داخلی خود شرایطی را در جهت ایجاد امکان طرح دعوا در دادگاه برای قراردادی که ملغی اعلام شده، برای طرفین قرارداد که توافقشان با اقدام فسادزا به هم خورده فراهم سازد، که این موضوع علی رغم وجود حق آنها برای ادعای خسارت می باشد.

ه- ماده ۹ به «حمایت از کارمندان» در فرایند مبارزه با فساد می پردازد در این ماده آمده است که هر یک از کشورهای عضو، می بایستی در حقوق داخلی خود برای حمایت صحیح از کارمندانی که بر علیه هر فرمان نابه حقی که دلایل منطقی برای مظنون شدن به فساد دارند و با حسن نیت این مظنونیت را گزارش می دهند فراهم سازند.

و- ماده ۱۰ این کنوانسیون به «دفاتر و حسابرسان» پرداخته که در بند ۱ آن آمده هر یک از کشورهای عضو می بایستی در حقوق داخلی خود اقداماتی را به کار گیرد تا به روشنی حساب های سالانه شرکت را مشخص سازد و چشم اندازی منصفانه و صحیح از موقعیت اقتصادی شرکت ها ارائه دهد.

در بند ۲ این ماده آمده است با ایده جلوگیری از اقدامات مربوط به فساد هر یک از کشورهای عضو می بایستی شرایطی را برای حسابرسان فراهم سازند تا تصدیق کنند که حساب های سالانه چشم اندازی صحیح و منصفانه از موقعیت اقتصادی شرکت ارائه می دهد.

ز- ماده ۱۱ این کنوانسیون به «تحصیل دلیل» در دعاوی مدنی ناشی از فساد می پردازد و آورده که هر یک از کشورهای عضو می بایستی در حقوق داخلی خود شیوه های مؤثری برای کسب دلیل در رسیدگی مدنی، ناشی از اقدامات فساد زا فراهم سازد.

ح- و بالاخره ماده ۱۲ این کنوانسیون به «اقدامات موقت» برای حفظ حقوق طرف های درگیر، در رسیدگی های مدنی ناشی از اقدامات فساد زا پرداخته و بیان کرده است که هر یک از کشورهای عضو می بایستی در حقوق

^۸. Validity of contracts

داخلی خود شرایطی را فراهم سازد تا در دادگاه ها، حقوق و منافع طرف های درگیر در دادرسی مدنی ناشی از اقدامات فساد زا حفظ شود.

- کنوانسیون اتحادیه افریقا راجع به جلوگیری و مبارزه با فساد مالی مصوب سران کشورها و دولت های عضو اتحادیه افریقا در ۱۲ ژانویه ۲۰۰۳^۹

شاید بتوان گفت این کنوانسیون، تا زمان تصویبش، جامع ترین سند بین المللی بوده که به بررسی جرایم یقه سفید پرداخته است. این کنوانسیون با بررسی فساد و جرائم مرتبط، حاوی احکام متفاوتی است که قابل تأمل و تدقیق می باشد اهم این موارد در ذیل می آید.

الف- ماده ۴ این کنوانسیون به بررسی «گسترده اجرای» این کنوانسیون می پردازد در بند ۱ این ماده آمده است که این کنوانسیون در اقدامات مربوط به فساد و جرائم وابسته که در ذیل آمده قابل اجراء می باشد.

۱. تقاضا یا پذیرش درخواست هر کالایی با ارزش مالی یا دیگر مزایا از قبیل هدیه، وعده یا امتیازی برای خود و یا شخصی دیگری یا مؤسسه مستقلی در قبال هر فعل یا ترک فعل در اجرای وظایف عمومی که از طرف یک مقام رسمی یا شخصی دیگری صورت می گیرد.

۲. پیشنهاد یا اعطای مستقیم یا غیر مستقیم هر کالایی با ارزش مالی یا دیگر مزایا از قبیل هدیه یا وعده یا امتیازی بر خود یا برای شخص دیگری یا برای مؤسسه مستقل در قبال هر فعل یا ترک فعلی در اجرای وظایف عمومی که به یک مقام رسمی حکومتی یا هر شخص دیگری صورت می گیرد.

۳. هر فعل یا ترک فعلی در اجرای وظایف با هدف به دست آوردن غیر مشروع امتیازات برای خود یا شخص دیگری که از طرف یک مقام رسمی عمومی یا هر شخص دیگری صورت می گیرد.

۴. انحراف بوسیله یک مقام عمومی یا هر شخص دیگری که بواسطه مقام، برای خود یا شخص دیگری و برای اهداف غیر مرتبط اقدام نماید.

^۹. African union convention on prevention and combating corruption

۵. پیشنهاد یا پذیرش وعده تقاضا یا پذیرش، مستقیم یا غیر مستقیم، هر امتیاز ناروا به یا توسط هر شخصی که کار می کند یا مدیریت کند برای یک بخش خصوصی یا برای خودش یا کسی دیگر در قبال انجام عمل یا خودداری از انجام عمل در رابطه با وظایفش.

۶. پیشنهاد، اعطای، تقاضا یا پذیرش مستقیم یا غیر مستقیم یا وعده هر امتیاز ناروا به یا توسط هر شخصی که ادعا می کند یا تأیید می کند که او قادر به اعمال نفوذ ناصحیح بر تصمیم شخصی که وظایفی را در سطح عمومی یا خصوصی دارا می باشد در عوض این که امتیاز ناروا برای خودش یا برای شخص دیگری بگیرد.

۷. دارا شدن ناعادلانه.

۸. استفاده یا اختفای عواید حاصل از فساد که در این کنوانسیون مطرح شده است.

۹. مشارکت به عنوان مباشر، معاون، نماینده، محرک، معاون یا شریک بعد از وقوع یا به هر شیوه دیگری در ارتکاب یا شروع به ارتکاب در همکاری یا تبانی در ارتکاب هر یک از اقدامات مربوط به فساد که در این کنوانسیون مورد بحث واقع شده است.

ب - برای دسترسی به اهداف مطرح شده در این کنوانسیون طرف های عضو، متعهد به اتخاذ «تدابیر قانونگذاری و دیگر تدابیر» زیر در ماده ۵ کنوانسیون می شوند که این تدابیر عبارتند از:

۱. تدابیر قانونی یا دیگر تدابیر لازم برای جرم شمردن اقدامات ذکر شده در بند ۱ ماده ۴ کنوانسیون.

۲. گسترش تدابیر کنترلی ملی، به منظور تضمین اینکه برنامه ها و اقدامات شرکت خارجی در محدوده سرزمین دولت های عضو می بایستی با مراعات قانونگذاری معتبر ملی باشد.

۳. تأسیس حفظ و توسعه مراجع صلاحیتدار و آژانس های ضد فساد مستقل ملی.

۴. اتخاذ تدابیر تقنینی و دیگر تدابیر لازم به منظور ایجاد، نگهداری و توسعه سیستم های نظارتی و پیگیری حساب های داخلی بویژه در مورد درآمد عمومی، وصول مالیات و حقوق گمرکی، مصرف و همچنین تشریفات برای خرید، تهیه و مدیریت خدمات و کالاهای عمومی.

۵. اتخاذ تدابیر تضمینی و دیگر تدابیر لازم به منظور محافظت از اطلاعات و شهود در مورد فساد و جرائم مرتبط که شامل محافظت از هویت آنهاست.

۶. اتخاذ تدابیری که شهروندان را به ارائه گزارش مربوط به فساد بدون ترس و تبعات بعدی مطمئن می سازد.

۷. اتخاذ تدابیر تقنینی ملی به منظور مجازات کسانی که اقدام به گزارش های خلاف و متقلبانه علیه افراد بی گناه در رابطه با فساد و جرائم مرتبط می نمایند.

۸. اتخاذ و توسعه ساز و کارهایی برای ارتقای آگاهی عمومی در جهت احترام به منافع و اموال عمومی و آگاهی در زمینه مبارزه با فساد و جرائم مرتبط که شامل برنامه های آموزشی مدرسه و حساس کردن رسانه های گروهی در این زمینه و تقویت افکار عمومی برای مراعات اخلاق می باشد.

ج - ماده ۶ این کنوانسیون «تطهیر عواید ناشی از فساد» و ماده ۸ به «ثروت های نامشروع» و ماده ۱۶ این کنوانسیون «به توقیف و مصادره عواید ناشی از فساد» که دولت های عضو را متعهد به اتخاذ تدابیر تقنینی و دیگر تدابیر لازم در این زمینه می نماید.

د- راهکارهای اجرایی ذیل در جهت مبارزه با فساد و جرائم وابسته در خدمات عمومی در ماده ۷ این کنوانسیون آورده شده است.

۱. ملزم کردن همه یا افراد مشخصی از مقامات عمومی برای اظهار داراییشان در زمان شروع به خدمت یا حین خدمت و بعد از دوره مسئولیتشان در یک مسئولیت عمومی.

۲. ایجاد یک کمیته داخلی یا گروه مشابه که یک دستورالعمل رفتاری تهیه کنند و عملکرد مقامات عمومی را انعکاس دهند و در موضوعات اخلاقی مقامات عمومی را زیر نظر داشته و توجه آنها را به این موضوعات معطوف کنند.

۳. توسعه تدابیر انتظامی و رویه های تحقیق در زمینه فساد و جرائم مرتبط.

۴. تضمین شفافیت، انصاف و کارآیی در مدیریت مناقصه ها و واگذاری پروژه ها در زمینه خدمات عمومی.

۵. هر مصونیتی که به مقامات عمومی مطابق قانون داخلی اعطا شده باشد نباید مانعی در راه تحقیق و اقامه دعوا و تعقیب علیه چنین مقاماتی باشد.

ه - ماده ۹ این کنوانسیون «دسترسی به اطلاعات» را مطرح کرده است. مطابق این ماده هر دولت عضو می بایستی تدابیر تقنینی و دیگر تدابیری را به حق دسترسی به هر اطلاعاتی را که در کمک به مبارزه با فساد و جرائم مرتبط مورد نیاز است بکار گیرد.

و - از نکات جالب توجهی که این کنوانسیون به آن پرداخته است «سرمایه احزاب سیاسی» می باشد در ماده ۱۰ این کنوانسیون آمده است که هر دولت عضو می بایستی تدابیر تقنینی و دیگر تدابیر لازم را در جهت ممنوع کردن استفاده از سرمایه های ناشی از فعالیت های غیر قانونی و مربوط به فساد در جهت تأمین سرمایه مالی احزاب سیاسی انجام دهند.

ز - «بخش خصوصی» مورد توجه ماده ۱۱ این کنوانسیون قرار گرفته است در بند ۱ آن آمده که دولت های عضو می بایستی تدابیر تقنینی و دیگر تدابیر لازم را در جهت جلوگیری و مبارزه با اقدامات فساد زا و جرایم مرتبط که بوسیله کارگزاران بخش خصوصی ارتکاب می یابد بکار گیرند. بند ۲ این ماده به تعهد دولت های عضو در ایجاد ساز و کارهایی برای تشویق مشارکت بخش خصوصی در مبارزه با رقابت نامنصفانه و رعایت کردن تشریفات مناقصه و حقوق مالی طرف های دیگر اختصاص دارد. و بند ۳ این ماده تعهد دولت های عضو را به اتخاذ تدابیری که ممکن است برای جلوگیری از پرداخت رشوه از جانب کشورها برای بردن مناقصه ها صورت می گیرد مطرح می نماید.

ح - ماده ۱۲ این کنوانسیون به نقش «جامعه مدنی و رسانه ها» در امر مبارزه با فساد اختصاص دارد مطابق این ماده دولت ها عضو متعهد شده اند که در امر مبارزه با فساد و در جهت مردمی ساختن اجرای این کنوانسیون از مشارکت کامل رسانه ها و جامعه مدنی به نحو کامل استفاده نمایند. همچنین دولت های عضو متعهد شده اند محیطی را فراهم سازند که جامعه مدنی و رسانه ها قادر باشند حکومت ها را به بالاترین سطح شفافیت و پاسخ گویی در مدیریت امور عمومی وادار سازند.

بند ۳ این ماده به تضمین و فراهم کردن مشارکت جامعه مدنی در روند کنترل و همچنین مشورت جامعه مدنی در اجرای مفاد این کنوانسیون پرداخته است.

بند ۴ این ماده به تأمین شرایطی می پردازد که رسانه ها بتوانند به اطلاعات پرونده های مربوط به فساد و جرایم مرتبط دسترسی داشته باشند به شرط آنکه چنین اطلاعاتی مغایرتی با روند تحقیق و حق دادرسی عادلانه نداشته باشد.

ط - از نکات برجسته این کنوانسیون ماده ۱۴ این کنوانسیون است که به «تضمین های حداقلی دادرسی عادلانه» پرداخته است. در این ماده آمده است هر شخصی که مطابق قانون داخلی دعوایی علیه او با عنوان ارتکاب اقدامات مربوط به فساد و جرایم وابسته مطرح شد می بایستی در رسیدگی کیفری دادرسی عادلانه ای مطابق تضمینات

حداقلی که در کنواسیون آفریقایی حقوق بشر و دیگر اسناد بین المللی حقوق بشری بوسیله دولت های عضو شناسایی شده برخوردار باشند.

نتیجه گیری

با توجه به ظاهر موجه و موقعیت اجتماعی و شغلی مرتکبین و همچنین طبع غیرخشن مجرمین یقه سفید، شناسایی و تعقیب آنان با مشکلات بیشتر رو به رو می شود. سازمان یافته و تشکیلاتی بودن ارتکاب این جرایم نیز قدرت بیشتر به مرتکبان آن داده و مبارزه با آن را مشکل تر می کند. با عنایت به اینکه مرتکبان این جرایم از ناآگاهی مردم و مسئولین با حسن نیت، نهایت استفاده را می برند و هرگونه ابهام در قوانین و جهل مردم و مسئولین اجرای قانون، عامل رونق و آگاهی و شفافیت سبب شکست فعالیت مجرمین یقه سفید است، از این رو، مهم ترین وسیله پیشگیری و مبارزه با این جرایم، اطلاع رسانی و معرفی ویژگی مجرمین یقه سفید و آثار اعمال مجرمانه آنها بر جامعه است. از طریق اطلاع رسانی، کلیه شهروندان باید آگاه شوند که ارتکاب جرایم یقه سفیدی بر زندگی روزمره آنان اثرات زیان بار مستقیم دارد.

بنابراین، شهروندان باید هم از طریق رسانه های عمومی و هم وضع قوانین متناسب خود را ذی نفع در مبارزه با مجرمین یقه سفید بدانند و تشویق به همکاری شوند. نحوه عمل این مجرمین و چگونگی اثرگذاری این اعمال مجرمانه باید به اطلاع عموم برسد و روش همکاری مردم با مأمورین آموزش داده شود.

قوانین ایران در مبارزه با جرایم یقه سفیدی از تشتت و ابهام زیاد رنج می برند. درحالی که در مواردی حتی مجازات اعدام برای اخلال کنندگان در نظام اقتصادی کشور پیش بینی شده است، در مواردی مثل پولشویی که پس از بیش از پنج سال بعد از تنظیم لایحه اولیه آن، به تصویب رسید، به خاطر عدم تناسب ضمانت اجرایی پیش بینی شده، اثر چندانی نخواهد داشت؛ چون صرفاً جزای نقدی معادل یک چهارم مال موضوع پولشویی برای مرتکبین این عمل مجرمانه پیش بینی شده است. با مقایسه این مجازات با مجازات های شدیدتر مقرر برای جرایم سنتی علیه اموال از قبیل سرقت، کلاهبرداری، خیانت در امانت، تخریب و ... این تشتت و بی نظمی در سیاست کیفری روشن تر می شود. مبارزه با مجرمین یقه سفید صرفاً از طریق سیاست سرکوبگرانه کافی نیست؛ بلکه همچنین ضرورت دارد از بزه دیدگان جرایم یقه سفیدی حمایت کافی از جهات مختلف به عمل آید تا علاوه بر جبران خسارات وارده، در قبال انتقام جویی احتمالی مجرمین یقه سفید در امان باشند. نظام پلیسی و قضایی باید به گونه ای تقویت شود که مردم از سلامت و کفایت آن اطمینان داشته باشند و بدون دغدغه خاطر به آن متوسل شوند. بنابراین، وضع قوانین متناسب و شفاف و آموزش نیروی کار متخصص، اعم از قضایی، پلیسی و اداری

کارآمد و نهایتاً تشویق عموم مردم به همکاری در مبارزه با این جرایم از طریق اطلاع رسانی و آموزش عمومی برای مقابله با مجرمین یقه سفید اهمیت اساسی دارد.

منابع

فارسی:

- بکاریا، سزار، ۱۳۸۰، رساله جرایم و مجازات ها، ترجمه: محمدعلی اردبیلی، تهران، انتشارات میزان، چاپ چهارم.
- حاجیانی، ابراهیم، ۱۳۹۴، جرایم سازمان یافته، مفهوم، مدل ها و تأثیرات آن بر ثبات سیاسی، فصلنامه مطالعات راهبردی، سال هشتم، شماره ۳.
- عالی پور، حسن، ۱۳۹۵، پولشویی، تهدیدی علیه امنیت ملی، فصلنامه مطالعات راهبردی، سال نهم.
- قوچانی، محمد، ۱۳۹۶، جرایم یقه سفیدها، تهران، انتشارات آگاه.
- لطفیان، سعیده، ۱۳۹۶، پیامدهای امنیتی فساد اقتصادی-سیاسی در کشورهای در حال توسعه، مجله دانشکده حقوق و علوم سیاسی، شماره ۱۷.
- موسوی مجاب، سید درید، ۱۳۸۳، بزهکاران یقه سفید، فصلنامه مدرس علوم انسانی، دوره ۸، شماره ۳.
- هیوود، پل، ۱۳۹۱، فساد سیاسی، ترجمه: محمد طاهری و میرقاسم بنی هاشمی، تهران، انتشارات پژوهشکده مطالعات راهبردی.

انگلیسی:

- Braithwaite, J ,(۲۰۱۸) .Poverty ,Power and White-collar Crime:Sutherland and the Paradoxes of Criminological Theory, London: Routledge & Paul Kegan.
- Freiberg, Arie, “sentencing White-Collar Criminals” paper presented at the Fraud Prevention and Control Conference by the Australian of Criminology in association with the Commonwealth Attorney-Generals department and held in Sufers Paradise, ۲۴-۲۵ august ۲۰۰۰.
- Green, Stuart P., “Moral Ambiguity in white Collar Criminal Law”. Notre Dame Journal of Law, Ethics and Public Policy, Vol. ۱۸, ۲۰۰۴.
- Nduku, Elizabeth and Tenamwenye,(۲۰۱۸), “Corruption in Africa: A Threat to Justice and Sustainable Peace, December ۲۰۱۸”, In:www.Globethics.net. – The Costs of Corruption in Vietnam from a Macro ,Provincial and Firm Perspective, Edited Report :August ,۲۰۱۸ P .۶.In :www.Coffey.com.
- Odum, Howard (۲۰۱۸), American Sociology Edwin H. Satherland, <http://www.brocku.ca/mead/project/inventory> .
- Pease, Ken (۲۰۱۶), “Predicting the Future: The Roles of Routine Activity and Rational Choice Theory”, in Newman, Graeme, Clarke, Ronald V. and Shoham, S. Giora, Rational Choice and Situational Crime Prevention: Theoretical Foundations, New York: Routledge.
- Shapiro ,Susan P ,(۲۰۱۶) .Thinking about White Collar Crime :Matters of Conceptual -ization and Research, Washington, D.C: U.S. Government Printing Office.
- Sutherland, Edvin, (۱۹۸۳) white Collar Crime: the Uncut Version. New Haven: Yale University press.
- U.S. Department of Justics, Federal Bureau of Investigation, White Collar Crime: A Report to the public (۱۹۸۹).